

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการประยุกต์ใช้เทคนิควิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบส่วนร่วม โดยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหาร ครู อาจารย์ นักเรียน คณะกรรมการโรงเรียน นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ได้ร่วมเสนอแนวคิดและร่วมการปฏิบัติการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. ขอบเขตการศึกษา

ได้แก่ โรงเรียนเชิงดาววิทยาคม โรงเรียนบ้านแม่นะ โรงเรียนบ้านรินหลวง โรงเรียนบ้านวังจ้อม โรงเรียนบ้านห้วยเป้า โรงเรียนบ้านเมืองคอง โรงเรียนพัฒนาต้นน้ำขุนคองและโรงเรียนบ้านนาหวาย ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเชิงดาว จังหวัดเชียงใหม่

1.1 ขอบเขตเนื้อหา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการจัดเวทีเพื่อศึกษาริบทพื้นฐานทั่วไปของโรงเรียน สภาพและศักยภาพของห้องสมุดของโรงเรียนแบบมีส่วนร่วม

1.1.1 กำหนดแนวทางการพัฒนาห้องสมุดมีชีวิตที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของโรงเรียนในกลุ่มเป้าหมาย

1.1.2 วางแผนปฏิบัติการพัฒนาและวางแผนติดตามประเมินผลจากการเยี่ยมชมโรงเรียนใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์แบบเจาะลึกและสนทนากลุ่มย่อย

1.1.3 สรุปผลโดยการวิเคราะห์ข้อมูลและการอภิปราย

1.2 ขอบเขตของช่วงเวลาวิจัย

ใช้เวลา 19 เดือน ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - สิงหาคม 2548

ระยะที่ 1 กุมภาพันธ์ - ธันวาคม 2547

ระยะที่ 2 มกราคม - สิงหาคม 2548

1.3 ขอบเขตของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบงานห้องสมุดของโรงเรียนในอำเภอ เชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร ครูที่ทำหน้าที่ดูแลห้องสมุดของโรงเรียน นักเรียน กรรมการสถานศึกษาของโรงเรียน 8 แห่งในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ได้ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง โดยเขตพื้นที่เป็นผู้คัดเลือกให้มีรายละเอียด ดังนี้

โรงเรียน	ผู้บริหาร	อาจารย์ / ครู	นักเรียน	คณะกรรมการ สถานศึกษา	
โรงเรียนเชียงดาววิทยาคม	1	2	2	3	8
โรงเรียนบ้านแม่ณะ	1	2	2	2	8
โรงเรียนบ้านรินหลวง	1	2	2	1	7
โรงเรียนชุมชนบ้านวังจ้อม	1	2	2	2	8
โรงเรียนบ้านห้วยเป่า	1	2	2	1	7
โรงเรียนบ้านเมืองคอง	1	2	2	1	7
โรงเรียนพัฒนาต้นน้ำขุนคอง	1	2	2	1	7
โรงเรียนบ้านนาหวาย	1	2	2	1	7
รวม					59

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีขอบเขตการศึกษาในประเด็นดังนี้

1. บริบทและศักยภาพทั่วไปของห้องสมุด ได้แก่ สถานที่ ลักษณะและ จำนวนของหนังสือและสื่อในห้องสมุด บุคลากร งบประมาณ จุดแข็ง ข้อจำกัด โอกาสและอุปสรรค ที่เกิดขึ้นอยู่
2. ระบบโครงสร้างของการบริหารจัดการและการให้บริการ ได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย ประสิทธิภาพของการบริการ ข้อจำกัด ปัจจัยที่เอื้อและเป็นอุปสรรคต่อการบริการ
3. แนวทางในการพัฒนาห้องสมุดมีชีวิตของโรงเรียน
4. รูปแบบห้องสมุดมีชีวิตที่ต้องการ
5. ตัวบ่งชี้คุณภาพของห้องสมุดมีชีวิตในโรงเรียน
6. ความต้องการในการพัฒนาห้องสมุดมีชีวิตของโรงเรียน

2. วิธีการดำเนินการวิจัย

ใช้เทคนิควิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือในการศึกษาบริบทสภาพและศักยภาพห้องสมุดของโรงเรียน และศึกษาความต้องการในการพัฒนาแนวทางการพัฒนา **ทำการกำหนดตัวบ่งชี้คุณภาพของห้องสมุดมีชีวิต ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้**

ระยะที่ 1

ระยะเตรียมการ : ศึกษาสภาพทั่วไปของโรงเรียน

1. ทำความเข้าใจโครงการร่วมกัน
2. ร่วมกันระดมความคิด เพื่อพัฒนาโครงการวิจัยและแผนปฏิบัติการร่วมกัน
3. ร่วมกันศึกษาข้อมูลจากเอกสารและตรวจสอบกับแหล่งต่าง ๆ สภาพของโรงเรียน
4. จัดเวทีการเรียนรู้ เพื่อศึกษาสภาพ / ศักยภาพของห้องสมุดของโรงเรียนร่วมกัน และหาความต้องการในการพัฒนาห้องสมุด และแนวทางในการพัฒนาห้องสมุดมีชีวิต
5. ร่วมกันจัดทำแบบสัมภาษณ์และแบบสำรวจ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูบรรณารักษ์ / ผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบงานในห้องสมุดเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาห้องสมุดเชิงอนุรักษ์เกี่ยวกับภูมิปัญญา รูปแบบห้องสมุดมีชีวิตและตัวบ่งชี้คุณภาพของห้องสมุดมีชีวิต
6. สัมภาษณ์เชิงลึกของระบบโครงสร้างการบริการในงานห้องสมุด
7. ร่วมกันสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปแนวทางในการพัฒนาห้องสมุดมีชีวิต

ระยะที่ 2

ระยะการดำเนินการ : การพัฒนาสมุดสากลของห้องสมุดมีชีวิตและการนิเทศติดตามการประเมินผล ซึ่งดำเนินการดังนี้

1. นิเทศเยี่ยมเยียน การพัฒนาการดำเนินการและการพัฒนาห้องสมุดของโรงเรียนทั้ง 7 โรงเรียน
2. นำข้อมูลที่ได้มาสรุปประมวลผลและเรียงลำดับความต้องการในการพัฒนา
3. วางแผนการอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้แก่ครูที่ทำหน้าที่รับผิดชอบงานห้องสมุดมีชีวิต เรื่องหลักการแนวคิดของห้องสมุดมีชีวิต และจัดการศึกษาฐานและประเมินผล โดยการนิเทศและใช้แบบสอบถาม
4. สรุปผลโดยการนำข้อมูลมาดำเนินการวิเคราะห์และอภิปรายผล

รายละเอียดของวิธีดำเนินการวิจัยโครงการระยะที่ 1 และ 2 มีดังต่อไปนี้

วิธีดำเนินการวิจัยระยะที่ 1

กระบวนการศึกษาของโครงการในระยะที่ 1 มุ่งศึกษาบริบทของโรงเรียนเป้าหมาย ด้านสภาพทั่วไป บริบทและศักยภาพของห้องสมุดของโรงเรียน เป้าหมายด้านสถานที่ ลักษณะและ จำนวนของหนังสือและสื่อที่มีอยู่ในห้องสมุด บุคลากรและงบประมาณในการบริหารจัดการ ห้องสมุดของโรงเรียน จุดแข็ง ข้อจำกัด โอกาสและอุปสรรคในการดำเนินการห้องสมุดของ โรงเรียนเป้าหมายในภาพรวม นอกจากนี้ยังมุ่งศึกษาระบบโครงสร้างของการบริหารจัดการ ห้องสมุดด้านวิสัยทัศน์ เป้าหมาย ประสิทธิภาพการบริการ ปัจจัยที่เอื้อและเป็นอุปสรรคต่อ การบริการ รวมทั้งการศึกษาความต้องการในการพัฒนาห้องสมุดเป้าหมายจริงของโรงเรียน และร่วมกัน ค้นหาแนวทางและรูปแบบในการพัฒนาตลอดทั้งตัวบ่งชี้คุณภาพของห้องสมุด การดำเนินการ ในระยะที่ 1 ผู้วิจัยได้ดำเนินการร่วมกับผู้บริหาร ครูผู้ดูแลรับผิดชอบงานห้องสมุด นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อทำความเข้าใจ โครงการและศึกษาบริบทศักยภาพของห้องสมุด โดยการจัดเวทีอภิปรายกลุ่ม สัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคล และจัดทำแบบสอบถามความคิดเห็น ดังปฏิทินการดำเนินการดังนี้

ครั้งที่ 1	ประชุมทำความเข้าใจโครงการจัดเวทีประชาคม สำรวจศักยภาพและสภาพปัญหา และ
ครั้งที่ 2	ความต้องการในการพัฒนาห้องสมุด รวมทั้งการสะท้อนแนวทางในการพัฒนา
ครั้งที่ 3	ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับรูปแบบของห้องสมุดมีชีวิตตามความต้องการ ของนักเรียน
ครั้งที่ 4	ศึกษาความคิดเห็นของครูประจำห้องสมุดเกี่ยวกับการอนุรักษ์และการให้บริการ การสนเทศเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้แบบสัมภาษณ์
ครั้งที่ 5	ศึกษาความคิดเห็นด้านตัวบ่งชี้คุณภาพของห้องสมุดมีชีวิตของโรงเรียนในอำเภอ เชียงดาว โดยใช้แบบสอบถาม
ครั้งที่ 6	สัมภาษณ์เชิงลึกนักเรียน ครูประจำห้องสมุดและผู้บริหาร
ครั้งที่ 7	จัดทำ Focus Group เพื่อศึกษาระบบโครงสร้างการให้บริการของห้องสมุดของ โรงเรียนเป้าหมาย
ครั้งที่ 8	ร่วมกันวิเคราะห์และตรวจสอบผลการศึกษาบริบททั่วไปของโรงเรียน บริบทและ ศักยภาพของห้องสมุดของโรงเรียนในพื้นที่อำเภอเชียงดาวในภาพรวม และสรุป ความต้องการในการพัฒนา รวมทั้งแนวทางในการพัฒนาห้องสมุดมีชีวิต

วิธีดำเนินการวิจัยระยะที่ 2

การดำเนินการวิจัยระยะที่ 2 มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพบุคลากรที่รับผิดชอบการบริหารจัดการห้องสมุดโรงเรียน เกี่ยวกับหลักการและแนวทางการพัฒนาห้องสมุดมีชีวิต โดยมีแผนปฏิบัติการดังนี้

มีกิจกรรมสำคัญ ดังนี้ คือ

1. กิจกรรมติดตามนิเทศเยี่ยมเยียนผู้บริหารและครูประจำห้องสมุดในโรงเรียนในพื้นที่เป้าหมาย
2. กิจกรรมการวางแผนปฏิบัติการพัฒนา ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่เดือนมกราคม – กรกฎาคม 2548 นักวิจัยได้ลงพื้นที่ติดตามเยี่ยมเยียนผู้บริหารและครูผู้รับผิดชอบห้องสมุดมีชีวิต เพื่อสังเกตสภาพห้องสมุดและความพร้อม แนวคิดของการพัฒนาห้องสมุดอย่างต่อเนื่อง เพื่อตรวจสอบความต้องการในการพัฒนาที่แท้จริงอีกทีหนึ่ง และเมื่อได้ข้อมูลของแต่ละโรงเรียนแล้ว จึงได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ แล้วเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการของโรงเรียนในการพัฒนา พบว่าความต้องการประการแรกที่ต้องดำเนินการเร่งด่วน คือการอบรมเพิ่มประสิทธิภาพด้านความรู้ ความเข้าใจในหลักการและแนวคิดของห้องสมุดมีชีวิต จึงพิจารณาร่วมกันกับผู้เกี่ยวข้องว่าจะจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการและให้มีกิจกรรมการศึกษาดูงานด้วย
3. กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ “การพัฒนาห้องสมุดและแหล่งการเรียนรู้สู่แนวคิดห้องสมุดมีชีวิต” และการศึกษาดูงาน
4. ติดตามนิเทศ ประเมินผล โดยการใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึกและนิเทศในสถานการณ์จริงที่โรงเรียนเป้าหมาย
5. จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล โดยการสนทนากลุ่ม และการระดมความคิด
6. จัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล มีดังต่อไปนี้

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก 1 ชุด สำหรับสัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบห้องสมุดโรงเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนในการอนุรักษ์และให้บริการสารสนเทศ เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. แบบสอบถามรูปแบบห้องสมุดมีชีวิตตามความต้องการของนักเรียนอำเภอเชิงดาว
3. แบบสอบถามการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพของห้องสมุดมีชีวิตของโรงเรียนอำเภอเชิงดาว

4. ประเด็นสนทนากลุ่มเป้าหมาย (Focus Group Discussion) ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหาร ครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา

5. แบบประเมินก่อนและหลังการอบรมเชิงปฏิบัติการและการศึกษางานเรื่อง การพัฒนาห้องสมุดและแหล่งการเรียนรู้สู่แนวคิดห้องสมุดมีชีวิต

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยและคณะได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยการนัดหมายกับโรงเรียน ตามกำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการ ทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก การจับวง การสังเกต การสนทนากลุ่ม การนิเทศติดตามผล และการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการในทุกระยะ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณ นำมาหาร้อยละและนำมาแจกแจงความถี่ หาค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ หาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยมีเกณฑ์การแปลความหมายค่า $\bar{X}$ ดังนี้

4.50 – 5.00	หมายถึง	มากที่สุด
3.50 – 4.49	หมายถึง	มาก
2.50 – 3.49	หมายถึง	ปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายถึง	น้อย
0.50 – 1.49	หมายถึง	น้อยที่สุด

ข้อมูลเชิงคุณภาพ นำมาวิเคราะห์หาค่าความถี่และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วเขียนบรรยาย โดยอ้างอิงประโยชน์ที่ใช้ในการสนทนาจากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มเป้าหมาย ตามประเด็นศึกษา